

מגילת אסתר: חידה של גילוי וכיסוי

מבט מעמיק על זהות, הישרדות, והפרדוקס של הגלות

סיפור המגילה הוא טקסט אולטימטיבי של הגלות – עולם של תעתוע, שבו הישרדות דורשת את האומנות העדינה של הסתרה וחשיפה.

המטוטלת של ההיסטוריה היהודית



הפרדוקס: כאשר העם היהודי היה ריבון בארצו (בית ראשון ושני), הוא נטה להיטמע בתרבויות הזרות (כנענים, אשורים, אשורים, יוונים).



ההפתעה: דווקא בעומק הגלות, 'בניכר', נחשפה הזהות היהודית האותנטית ביותר.

מהו הכוח שגורם לנו לעמוד על זהותנו דווקא כשאנחנו רחוקים מהבית?

תיאטרון המלוכה: שלטון הראווה

”בַּהֲרֹאתוֹ אֶת-עֶנְשׁוֹ
עֶנְשׁוֹ כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ...
יָמִים רַבִּים”
(אסתר א', ד')

המשתה של אחשוורוש
(180 יום) לא היה רק מסיבה,
אלא מפגן כוח חזותי.

תמצית המלוכה הפרסית
היא ה'לבוש' וה'תפארת'.
המלך מעניק לנתיניו
משמעות דרך אסתטיקה,
פאר וסמליות חיצונית.
המלוכה וההופעה – חד הם.

הכישלון של ושתי: הסירוב להיות סמל

ושתי נקראה "לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת-יִפְיָהּ". סירובה לא היה רק מרד אישי בבעלה, אלא כפירה ביסוד המלוכה: היא סירבה להיות אובייקט ויזואלי המשרת את הדר הממלכה.



התוצאה: המערכת מוחקת את מי שמסרב להשתלב ב'הצגה' החיצונית.

הבחירה הבלתי צפויה: זהות כפולה

פנים: 'איש יהודי' – בן
יאיי "איר, בן קיש.
שושלת גאה שמתעקשת
על נבדלות דתית.



חוץ: 'יושב בשער המלך'
– מעורה בתוך המערכת
הפוליטית הפררסית.

האירוניה: דווקא מתוך החיפוש אחר מלכה שתהיה 'סמל הממלכה' ותוותר על
עצמיותה, נבחורת אסתר – המגיעה מהמקום הפרטיקולרי והייחודי ביותר.

אומנות ההסוואה: "אין אסתר מגדת"

מרדכי מורה לאסתר להסתיר את עמה ומולדתה. מדוע? זוהי אסטרטגיה של חדירה (Infiltration): הטמנת 'סוס טרויאני' בלב קודש הקודשים של הזהות מרדכי מזהה הזדמנות להכמין את אסתר בתוך היכל התהילה המלכותי, מהכנה כהכנה ליום פקודה.

חיים בתוך בועה

1. מרדכי יושב בשער המלך
(חלק מהמגבון).

2. אסתר מלכה בארמון
(חלק מהסמל).

3. שניהם שומרים על
נאמנות פנימית (אסתר
'עושה את מאמר מרדכי').

המטרה: להיות חלק ולהיטמע כלפי חוץ, אך להישאר זקופי קומה
ובעלי זהות יהודית כלפי פנים.

האיום הטוטליטרי: המן והדרישה לביטול



"דְּתִיָּהֶם שָׁנוֹת מְכָל עַם... וְלַמֶּלֶךְ אֵין שׁוּה לְהַנִּיחָם" (אסתר ג', ח')

המן מזהה את הדואליות היהודית: עם שמפוזר בין העמים (נטמע) אך דתיו שונות (נבדל). המן, כסמל המוחלט של מלכות אחשוורושי, דורש כניעה מוחלטת. הוא אינו יכול להכיל קבוצה שמקבלת את השלטון אך דוחה את הערכים הדתיים שלו.

רגע האמת: למה הגעת למלכות?



"וּמִי יוֹדֵעַ--אֵם-לֶעֱת כָּזֹאת, הִגַּעְתָּ לְמַלְכוּת"

מרדכי מבהיר לאסתר: הארמון אינו מקלט *עבורך, הוא כלי נשק *עבורנו. ההיטמעות שלה הייתה הכנה לרגע זה. כעת עליה להשתמש ב'מסכה הפרסית' שלה כדי להציל את ה'נשמה היהודית'.



"וּתְלַבֵּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת" (Frank Ruhl Libre in Oxidized Gold)

הכתוב מדייק: היא לא לבשה *בגדי* מלכות, אלא את ה*מלכות* עצמה. בניגוד לוליזשתי שסירבה להיות אובייקט, אסתר מאמצת את החזותיות המלכותית במלואה. האסטרטגיה: שימוש ביופי, פאר, ומשתאות (השפה של אחשוורוש) כדי ללכוד את המלך ולנטרל את המן.



ההיפוּך: הלילה שבו נדדה שנת המלך

הסצנה: המן (המקורב) מושפל; מרדכי (הזר) נישא על כפיים. "יבִּיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת... וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ".
המשמעות: זהו ניצחון אסטרטגיית החדירה. היהודי ה'נבדל' לבוש כעת בכוחה וסמליה של האימפריה.
ה'חיצוניות' (לבוש המלך) משרתת כעת את ה'פנימיות' (מרדכי היהודי).



ישועה מתוך היטמעות

אסתר חושפת את זהותה ('עמי ומולדתי') דווקא בשיא האינטימיות והקבלה על ידי המלך. היא מנצחת לא על ידי מלחמה במערכת מבחוץ, אלא על ידי הטיית תשוקת המלך אליה – ונגד המון הקרבה למלך גוברת על הדחייה של "העם המפוזר".



מרדכי בתכלת וחור: סגירת המעגל

"וּמְרַדְכֵי יָצָא... בְּלָבוֹשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר" (אסתר ח', ט"ו).
פירוט הבדיבודים והצבעים מחזיר אותנו
למשתה הפתיחה של אחשוורוש (תכלת, בוץ, ארגמן).

הפאר החיצוני של פרס (שקף 3) עבר לידיים יהודיות. החזותיות המלכותית מכילה כעת את המנהיג היהודי.

המחיר של הישרדות בגלות

המגילה מסתיימת בתיאור 'מס על הארץ' ו'ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס'. היהודים הפכו לחלק מההיסטוריה הפרסית. המחיר: 'רצוי לרוב אחיו' – ולא לכל אחיו. חלק מהחכמים פרשו ממרדכי משום שעזב את תלמודו ונכנס לשררה ולפוליטיקה. זוהי המציאות המורכבת של הגלות: השפעה פוליטית כרוכה בפשרות רוחניות.



עד דלא ידע: הפילוסופיה של פורים

חובת השתייה: 'עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי!
בעולם של גלות ומסכות, הטוב והרע, הפנים והחוץ – מתערבבים.
לפעמים עלינו ללבוש את המסכה של המן (החיצונית הפרסית)
כדי להשיג את הברכה של מרדכי.

חג פורים שמח.